

KONIECZNE WSPARCIE PRASY W NOWYM BUDŻECIE UE (2028–2034) Memorandum Polskiej Izby Wydawców

I. WSTĘP

Na poziomie UE pracuje się nad nową polityką budżetową na lata 2028-2034. Siedmioletni budżet, opiewający na 2 biliony euro, ma na celu wzmocnienie **suwerenności**, pobudzenie **konkurencyjności** i zwiększenie **odporności** Europy. Ów nowy **usprawniony** budżet UE ma posłużyć modernizacji inwestycji i umożliwić bardziej strategiczne dopasowanie **priorytetów krajowych i unijnych**.

W projekcie, o którym rozmawiano niedawno na Cyprze (prezydencja), wskazano **sześć strategicznych priorytetów**, które mają nadać kształt przyszłemu długoterminowemu budżetowi:

- inwestycje w ludzi, państwa członkowskie i regiony;
- konkurencyjność, badania naukowe i innowacje jako czynniki dobrobytu;
- Bezpieczna Europa;
- wydatki na edukację oraz promowanie praw socjalnych i demokracji;
- ochrona ludności oraz budowanie godności i odporności;
- budowanie partnerstw na rzecz silniejszej Europy na świecie.

W projekcie, w ramach 4 od góry priorytetu, przewiduje się powołanie nowego programu pn. „AgoraEU” na rzecz kultury, mediów i społeczeństwa obywatelskiego. Według KE, ten jeden zintegrowany program miałby zapewnić „przestrzeń, w której obywatele będą mogli się spotykać, tworzyć i wymieniać, swobodnie wyrażać swoje opinie oraz stawiać się bardziej świadomi różnorodności i doceniać ją”. Przewidziana na okres 7 lat (2028-2034) pula środków sięga prawie 9 mld euro.

Do celów szczegółowych programu „AgoraEU” należy wspieranie produkcji, dystrybucji i konsumpcji profesjonalnych treści dziennikarskich oraz wspieranie transformacji cyfrowej. Program ma ułatwić dostęp do finansowania oraz zachęcać do prowadzenia działalności transgranicznej oraz przekwalifikowania i podnoszenia kwalifikacji pracowników „mediów informacyjnych”.

Program ten odgrywać będzie w najbliższych latach dużą rolę, przy czym wymaga on jeszcze doprecyzowania. Należy zauważyć, iż odwoływanie się tylko do „mediów informacyjnych” jest błędem – zakres programu powinien obejmować całą prasę. Dodatkowo – wobec szerokiego zakresu podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie programu, którego struktura odzwierciedla trzy obszary polityki: „Kreatywna Europa – Kultura”, „MEDIA+” oraz „Demokracja, obywatele, równość, prawa i wartości (CERV+)” – należy rozważyć znaczące zwiększenie puli środków, które wynoszą obecnie jedynie 0,045% całego budżetu. To stanowczo za mało dla programu, który ma propagować wspólne wartości, w tym demokrację, równość i praworządność, oraz wspierać różnorodność kulturową Europy, jej sektory audiowizualny i kreatywny, wolność mediów oraz zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego.

II. SPECYFIKA PRASY

Poza wspomnianym programem „AgoraEU”, z którego środki powinny trafiać także do wydawców prasy, w budżecie należy w ramach innych priorytetów przewidzieć szersze wsparcie dla prasy. Wynika to z jej specyfiki, której nie mają inne środki społecznego przekazu.

Prasę należy uznać za element struktury krytycznej, której stałe, bezawaryjne funkcjonowanie wymaga gwarancji, w tym odpowiedniego finansowania.

1. Bezpieczeństwo informacyjne

Jednym z 6 priorytetów przyszłej polityki budżetowej UE, jest zapewnienie bezpieczeństwa. Jest to oczywiste, bowiem bieżąca sytuacja geopolityczna wymaga szybkiego wzmocnienia zdolności obronnych.

Bezpieczeństwo nie może jednak być rozumiane jedynie w kategoriach zdolności militarnych i wyposażenia wojska. Bardzo istotnym elementem bezpieczeństwa jest bowiem zapewnienie dostarczania wiarygodnych informacji, której wartość jest nie do przecenienia.

W jednym z ostatnich przemówień Wiceprzewodnicząca KE – Kaja Kallas, sprawująca także funkcję Wysokiej przedstawicielki Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, zauważyła, iż „[m]anipulowanie informacjami jest jednym z najbardziej opłacalnych narzędzi nowoczesnej wojny hybrydowej” a Rosja i Chiny w ubiegłym roku zainwestowały w nie do 11 mld euro. Przy tym „[g]lobalne skutki gospodarcze dezinformacji szacuje się jednak na ponad 400 mld euro rocznie”¹. Równocześnie na wsparcie rzetelnych mediów przekazuje się ok. 200 mln euro², co oznacza dysproporcję sięgającą 55:1.

W celu zapewnienia skutecznej walki z dezinformacją, niezbędne są inwestycje dwojakiego rodzaju. Z jednej strony należy finansować szkolenia podnoszące kwalifikacje dziennikarzy i umiejętności weryfikowania informacji (*fact-checking*). Niezbędne jest także zapewnienie stałego, bezpiecznego kanału dystrybucji rzetelnych informacji, które uwzględniać muszą potencjalne zniszczenie lub poważne uszkodzenie sieci energetycznej i wynikające z nich ewentualne *blackout*-y. Przy tym należy stworzyć i wzmocnić stabilne kanały dystrybucji prasy i dostarczania jej przez różnego rodzaju dystrybutorów (kolporterów, Poczte Polską, operatorów automatów paczkowych itp.) do maksymalnie szerokiej sieci dostaw. Zapewni to bezpieczeństwo informacyjne i zapobiegnie wykluczeniu informacyjnemu i kulturalnemu określonych grup społecznych. Takie nakłady wpisują się nie tylko w priorytet „Bezpieczna Europa”, ale także w „inwestycje w ludzi, państwa członkowskie i regiony” czy „ochronę ludności oraz budowanie godności i odporności”. Równocześnie należy podnosić kompetencje medialne społeczeństwa (*media literacy*), na co środki powinny być zapewnione, zgodnie z kolejnym priorytetem, jakim są „wydatki na edukację oraz promowanie praw socjalnych i demokracji”.

¹ https://www.eeas.europa.eu/eeas/keynote-speech-hrvp-kaja-kallas-2026-conference-countering-foreign-information-manipulation-and_en?utm_source=chatgpt.com&etrans=pl [odczyt 09.06.2026].

² https://creativesunite.eu/article/the-2025-draft-for-creative-europe-budget-?utm_source=chatgpt.com [odczyt 09.06.2026].

2. Prasa w polityce spójności

Prasa, w szczególności prasa drukowana, powinna zostać objęta wsparciem ze środków polityki spójności UE jako istotny element spójności społecznej, równego dostępu do informacji, odporności demokratycznej oraz inkluzji obywatelskiej. Transformacja cyfrowa nie przebiega równomiernie ani w wymiarze społecznym, ani geograficznym. Znaczna część obywateli nadal korzysta z tradycyjnych lub hybrydowych form dostępu do informacji, edukacji i rozrywki. Dotyczy to w szczególności osób starszych, części mieszkańców mniejszych miejscowości, osób o niższych kompetencjach cyfrowych, a także grup mniej aktywnych w cyfrowych kanałach komunikacji. W tym kontekście prasa drukowana pełni różnorakie funkcje – począwszy od bycia narzędziem przeciwdziałania wykluczeniu informacyjnemu i cyfrowemu, poprzez stanowienie stabilnego i uporządkowanego źródła informacji, elementu pluralizmu medialnego oraz ważnego kanału edukacji obywatelskiej, na budowaniu pomostu pomiędzy światem analogowym i cyfrowym kończąc.

Tym samym, wsparcie prasy mieści się w pełni w logice polityki spójności UE, której cele obejmują: wyrównywanie szans społecznych i terytorialnych, wspieranie transformacji cyfrowej, wzmacnianie odporności społecznej, rozwój kompetencji, wspieranie sektorów kreatywnych, przeciwdziałanie wykluczeniu.

Należy z pełną stanowczością stwierdzić, iż wsparcie to powinno być traktowane nie jako ochrona przeszłych modeli biznesowych, lecz jako inwestycja w: dostęp obywateli do wiarygodnych informacji, pluralizm źródeł informacji, nowoczesną transformację sektora medialnego, odporność społeczeństwa na dezinformację oraz bezpieczeństwo informacyjne państwa i UE.

Nie do przecenienia jest fakt, iż prasa działa w oparciu o odpowiedzialność redakcyjną, podlega standardom dziennikarskim, ogranicza ryzyko dezinformacji, wzmacnia zaufanie społeczne oraz tworzy alternatywę wobec algorytmicznego obiegu treści w mediach społecznościowych.

Oslabienie rynku prasowego oznaczałoby dalsze zwiększenie zależności obywateli od globalnych platform technologicznych, podatnych na dezinformację i manipulację.

Wsparcie tego sektora jest elementem budowy nowoczesnego, pluralistycznego i odpornego systemu informacyjnego w Europie.

3. Plan Partnerstwa Krajowego i Regionalnego

Wspomniane wyżej finansowanie, które wpisuje się w różne, wzajemnie przenikające się priorytety, może być zapewnione w ramach dostosowanych do potrzeb planów inwestycyjnych.

Nowy długoterminowy budżet ma połączyć fundusze UE wykorzystywane przez państwa członkowskie i regiony w ramach jednej spójnej strategii, której centralnym elementem – obok polityki rolnej – ma być polityka spójności. Wdrażanie tej strategii, jak informuje KE, ma odbywać się „za pośrednictwem planów partnerstwa krajowego i regionalnego, które będą prostsze, bardziej elastyczne i lepiej dostosowane, aby zmaksymalizować wpływ każdego wydanego euro”. Plany te, które mają być dostosowane do potrzeb, ze względu na fakt, iż „potrzeby się różnią i to regiony najlepiej wiedzą, jak realizować priorytety UE na poziomie lokalnym” stanowią idealne źródło finansowania zarysowanych wyżej działań³.

³ https://commission.europa.eu/topics/budget/eu-budget-2028-2034-explained/investing-people-member-states-and-regions_pl [odczyt 09.06.2026].

Wnioskujemy zatem, by w ramach Planów Partnerstwa Krajowego i Regionalnego, na które planuje się przeznaczyć 44% całego budżetu⁴, Polscy decydenci podjęli działania w celu zyskania wsparcia na konkretne, przedstawione poniżej, działania wspierające.

III. NIEZBĘDNE DZIAŁANIA NA RZECZ WSPARCIA PRASY

Przedstawiona poniżej wartość niektórych konkretnych działań pochodzi z wyliczeń poczynionych podczas przygotowywania przez Izbę Wydawców Prasy konkretnych projektów ustaw. W innych przypadkach wzięto pod uwagę programy MKiDN lub posłużono się uśrednioną wartością działających obecnie modeli wsparcia w kilkunastu państwach członkowskich, która wynosi ok. 3,3–3,5 €/osobę (pomijając ekstremalne kwoty modelu skandynawskiego i relatywnie „słabe” wsparcie w Austrii).

1. Dystrybucja prasy

Obejmuje: dopłaty do dystrybucji, wsparcie dla kiosków i innych punktów sprzedaży (sieci handlowe), rekompensaty dla operatora pocztowego za preferencyjne stawki za dystrybucję prasy (Poczta Polska, operatorzy automatów paczkowych), częściowo także dystrybucję lokalną.

Kwota: ok. **35 mln euro rocznie**

Uzasadnienie: tu koszty są najwyższe (wzrost cen papieru, paliwa, logistyki) – np. we Francji jest to największa część systemu wsparcia dla wydawców.

- **Dopłaty dla dystrybutorów prasy**
Mechanizm: roczna dopłata do kosztów transportu, zależna od (a) liczby obsługiwanych punktów sprzedaży oraz (b) liczby dystrybuowanych tytułów.
Propozycja formuły: stawka bazowa za punkt + stawka za tytuł, z wyższym współczynnikiem dla małych miejscowości (np. do 20 tys. mieszkańców).
Warunki: minimalny udział prasy informacyjnej w portfolio, obowiązek raportowania liczby punktów i tytułów kwartalnie.
- **Dopłaty dla punktów sprzedaży w małych miejscowościach**
Mechanizm: ryczałt roczny per punkt, jeśli spełnia kryteria „punktu prasowego” (co najmniej X tytułów w dystrybucji, w tym X tytułów prasy spełniającej definicję „informacyjna”, minimalny czas ekspozycji).
Ewentualny wymóg dla punktu przyjmowania do sprzedaży lokalnych tytułów na rozsądnych warunkach
- **Dopłaty dla operatorów pocztowych / automatów paczkowych**
Mechanizm: stała stawka dopłaty „per egzemplarz dostarczony do odbiorcy”, niezależnie od ceny egzemplarza.
Warunki: certyfikowany operator, kontrola wolumenu (faktury + raporty logistyczne), zobowiązanie do zachowania rozsądnych terminów doręczeń.
- **Bony prasowe dla prenumeratorów**
Mechanizm: roczny bon (cyfrowy lub papierowy) o określonej wartości, do wykorzystania na prenumeratę tytułów spełniających kryteria (np. media informacyjne).
Np. dla określonych grup odbiorców młodych (np. 18 - 26 lat), seniorów, nauczycieli, studentów.
Dopłata do prenumeraty dla bibliotek publicznych i szkolnych.
System: rejestr wydawców uprawnionych, rozliczanie bonów kwartalnie, limit jednego bonu na osobę.

⁴ https://commission.europa.eu/topics/budget/eu-budget-2028-2034-explained_pl [odeczyt 09.06.2026].

Cały instrument może być zarządzany przez osobny podmiot (np. powołanie odpowiedniego biura przy IWP – zgodnie z ustawą o izbach gospodarczych) lub przez istniejącą instytucję (np. operator programu MKiDN), z obowiązkiem publikowania co roku mapy punktów sprzedaży i wolumenów.

2. Dotacje na produkcję redakcyjną

Obejmuje: redakcje ogólnokrajowe i regionalne (druk i online), z ewentualną dodatkową preferencją punktową dla prasy lokalnej.

Kwota: ok. **30 mln euro rocznie**

Uzasadnienie: zbliżony rząd wielkości do rozwiązań duńskich i norweskich w przeliczeniu na 37 mln mieszkańców.

- Kto może aplikować:
Wydawcy tytułów prasowych i serwisów informacyjnych (druk + online), z co najmniej 2 - 3-letnią historią, posiadający numer rejestru sądowego tytułu, z transparentną strukturą właścicielską.
- Formuła dotacji:
Dopłata do kosztów redakcyjnych, liczona np. jako:
 - stawka bazowa za redakcję +
 - stawka zmienna zależna od: liczby etatów dziennikarskich, wolumenu treści redakcyjnych (nie reklam), zasięgu, udziału treści lokalnych.Dopłata waloryzowana corocznie o inflację (np. wskaźnik GUS).
- Priorytety:
Dodatkowe punkty w algorytmie dla:
 - tytułów lokalnych / regionalnych,
 - za wysoki udział treści śledczych / analitycznych,
 - za współpracę z podmiotem typu organizacja fact-checkingowa / spełnianie kodeksów etycznych organizacji takich jak IWP.
- Warunki:
Obowiązek publikacji rocznego sprawozdania z wykorzystania środków, zakaz użycia na dywidendy, wynagrodzenia zarządu, etc.

3. Fundusz Wsparcia Mediów Lokalnych

Obejmuje: granty operacyjne i projektowe dla małych lokalnych wydawców (druk + online), także do wypełnienia tzw. „białych plam informacyjnych” jakie powstają w wyniku bankructwa kolejnych przedsiębiorstw medialnych; obywatelom „zostaje tylko >informacja< via FB”.

Kwota: ok. **12,5 mln euro rocznie**

Uzasadnienie: wyraźny sygnał polityczny i społeczny – osobny fundusz, jak we Francji i UK, nie tylko „podpunkt” w ogólnej puli.

- Zakres:
Małe redakcje lokalne (druk i online), gminne/powiatowe, niezależne od samorządów (lub z jasnymi barierami przeciwko propagandzie).
Cel: utrzymanie pluralizmu i „zasypywanie białych plam” na mapie sieci dostępu do informacji i wiadomości kulturalnych i społecznych.
- Typy grantów:
 - granty operacyjne (np. na 1 - 3 lata, limit kwoty rocznej, obowiązek wkładu własnego, choćby niewielkiego),
 - granty projektowe (serie śledztw lokalnych, projekty data-journalism, media zaangażowane obywatelsko).

- Kryteria:
 - realny zasięg lokalny,
 - niezależność redakcyjna,
 - jasna linia rozdziału między reklamą a treściami redakcyjnymi,
 - ochrona przed „wydawnictwami widmo” (jak np. efemerydy wyborcze etc.).
- Tryb:

Konkursy grantowe 1 - 2 razy w roku, zewnętrzna komisja (eksperti mediów + lokalni praktycy), jawne listy projektów i przyznanych kwot.

4. Fundusz innowacji i rozwoju

Obejmuje: nowe serwisy, subskrypcje i paywalle, narzędzia data/AI, projekty transformacji cyfrowej, inkubację nowych projektów medialnych.

Kwota: ok. **12,5 mln euro rocznie**

Uzasadnienie: fundusz wzorowany na modelach w Danii i Francji

- Beneficjenci:

Wydawcy, konsorcja wydawca – firma technologiczna, startupy medialne, a nawet konsorcja międzysektorowe (media + NGO + uniwersytety).
- Rodzaje projektów:
 - nowe serwisy (w tym tematyczne, niszowe, subskrypcyjne),
 - paywalle, systemy CRM/subskrypcji,
 - narzędzia data/AI (personalizacja, rekomendacje, automatyzacja procesów redakcyjnych),
 - systemy analityki odbiorców,
 - pilotaże nowych modeli przychodów (membership, mikropłatności, bundling).
- Formy wsparcia:
 - granty na inwestycje (np. 40 do 60% kosztów projektu),
 - vouchery innowacyjne (małe granty na proof-of-concept),
 - programy inkubacyjne z mentoringiem
- Wymóg „otwartości”:

Część rezultatów z otrzymanych grantów udostępniana całej branży (np. podręczniki, case studies, fragmenty kodu), żeby unikać finansowania wyłącznie „prywatnych czarnych skrzynek”.

5. Dotacje na modernizację i sytuacje nadzwyczajne (bezpieczeństwo informacyjne)

- Obejmuje: modernizację systemów dystrybucji, inwestycje w infrastrukturę (drukarnie, systemy logistyczne), interwencje kryzysowe (nagłe załamanie przychodów, klęski żywiołowe, wstrząsy na rynku papieru).

Kwota: ok. **10 mln euro rocznie**

Uzasadnienie: odpowiednik francuskich i włoskich funduszy nadzwyczajnych. Modernizacja:

 - dalsza digitalizacja i unowocześnienie drukarni,
 - bardziej ekologiczne technologie,
 - nowe systemy logistyczne dystrybucji,
 - konsolidacja sieci kolportażu
- Interwencje kryzysowe:
 - nagłe załamanie przychodów (np. odpływ reklam po kryzysie gospodarczym),
 - klęski żywiołowe (redakcje zalane, zniszczone),
 - nagłe wstrząsy na rynku np. ceny papieru / energii.

- Mechanizm:
 - stała pula na modernizację (konkursy),
 - rezerwa kryzysowa (szybka ścieżka, uproszczone procedury, ale z audytem post factum).
- Warunek:

Pomoc nadzwyczajna musi być „jednorazowa” lub ograniczona w czasie, żeby uniknąć permanentnego podtrzymywania „zombie-mediów”.

6. Kształcenie zawodowe dziennikarzy (walka z dezinformacją, budowanie odporności społecznej na prowadzoną przez Rosję wojnę kognitywną, lifelong learning, w tym współpraca z uczelniami / instytucjami europejskimi)

Obejmuje: szkolenia z dziennikarstwa cyfrowego, przetwarzania danych, obsługi systemów AI, cyberbezpieczeństwa, a także naukę fact-checkingu i stałą walkę z dezinformacją,

Kwota: ok. **15 mln euro rocznie**

Uzasadnienie: relatywnie mała, ale bardzo ważna z perspektywy bezpieczeństwa informacyjnego państwa widoczna pula środków.

- Obszary szkoleń:
 - dziennikarstwo cyfrowe (multimedia, narracje interaktywne, SEO),
 - praca z danymi (data-driven stories, wizualizacja, scraping zgodny z prawem),
 - AI w redakcji (narzędzia wsparcia, etyka, ograniczenia),
 - cyberbezpieczeństwo redakcji i źródeł,
 - fact-checking, OSINT, prebunking/debunking,
 - psychologia odbioru informacji (jak nie wzmacniać dezinformacji).
- Formy:
 - programy certyfikowane (np. we współpracy z uczelniami, szkołami dziennikarskimi),
 - krótkie kursy online i warsztaty,
 - stypendia szkoleniowe dla dziennikarzy z mniejszych ośrodków,
 - programy wymiany (study visits) z krajami UE, UK, Ukrainą, Mołdawią, Armenią itd.
- Warunki:
 - programy opracowywane z udziałem ekspertów ds. bezpieczeństwa (np. NASK, ośrodki analityczne),
 - obowiązek ewaluacji (ankiety przed/po, testy wiedzy, case studies),
 - część materiałów szkoleniowych dostępna publicznie (edukacja medialna całego społeczeństwa).

7. Dotacje na restrukturyzację

1. Obejmuje: wsparcie dla wydawców w trudnej sytuacji finansowej, pod warunkiem przedstawienia planu restrukturyzacji i nadzoru nad jego realizacją (np. z obowiązkiem bycia członkiem organizacji branżowej minimum od 3 lat, dodatkowo limit wsparcia na **nie więcej niż 2 - 3 lata na 1 tytuł**).

Kwota: ok. **3,5 mln euro rocznie**

Uzasadnienie: raczej punktowe, selektywne interwencje na wzór duński.

- Adresaci: Wydawcy w realnie trudnej sytuacji finansowej, z zagrożeniem zamknięcia tytułu, ale z potencjałem utrzymania ważnej funkcji informacyjnej.
- Warunki wejścia:
 - minimum 3 lata członkostwa w organizacji branżowej,
 - przedstawiony, wiarygodny plan restrukturyzacji (redukcja kosztów, zmiana modelu przychodów, digitalizacja),

- zobowiązanie do jawności podstawowych danych finansowych wobec instytucji przyznającej pomoc.
- Limit czasu i kwoty:
 - wsparcie maksymalnie 2 - 3 lata na tytuł,
 - górny limit kwoty na projekt,
 - obowiązek współfinansowania (np. minimalny wkład wnoszony przez właścicieli).
- Nadzór:
 - okresowe raporty z wykonania planu,
 - możliwość wstrzymania kolejnych transz przy niewywiązywaniu się z kamieni milowych.

Dodatkowo, poza wymienionymi wyżej formami wsparcia dla prasy, niezbędne jest wdrożenie systemowych mechanizmów ekonomicznych i prawnych wzmacniających prasę i służących rozwojowi innowacyjności wydawców.

Ulgi podatkowe i inwestycyjne (6 – 7 mln euro + regulacje)

- VAT 0% na prasę drukowaną i cyfrową
 - jasna definicja tytułu prasowego/serwisu informacyjnego (żeby nie otworzyć furtki dla „content farms”).
- Ulgi inwestycyjne
 - możliwość odliczenia części nakładów na innowacje (IT, data/AI, nowe produkty) od podstawy opodatkowania,
 - limit kwotowy roczny, żeby uniknąć „wyprania” gigantycznych budżetów korporacji.
- Ulgi na pierwsze prenumeraty / polityka media literacy
 - odliczenie od podatku dla osób prywatnych, które wykupią pierwszą prenumeratę tytułu spełniającego kryteria „media informacyjne”,
 - specjalny program „gazeta/czasopismo dla 18-lątka”: jednorazowy roczny voucher na płacone treści (informacyjne, edukacyjne, kulturalne, ale w serwisach prasowych, nie typu VOD), finansowany z budżetu.

Ochrona praw autorskich / AI

- Modyfikacja wdrożenia dyrektywy 2019/790/UE
 - usunięcie lub mocne zawężenie wyjątku TDM (tekst data mining) dla komercyjnych systemów AI,
 - wprowadzenie mechanizmu extended collective licensing: organizacje zbiorowego zarządzania negocjują w imieniu wydawców licencje z podmiotami AI.
- Obowiązki podmiotów AI:
 - rejestr wykorzystywanych korpusów danych,
 - obowiązkowe raportowanie udziału treści prasowych w treningu modeli,
 - system rekompensat finansowych dla wydawców (ryczałt, stawki per użytkownik, lub hybryda).
- Techniczne mechanizmy „opt-out/opt-in”:
 - standardowe metadane / nagłówki HTTP / robots-like dla sygnalizowania zakazu treningu,
 - zakaz dla AI obchodzenia paywalla i środków zabezpieczających.
- Domniemanie wykorzystania treści przez systemy AI (odwrócony ciężar dowodu) – uchwalane właśnie rozwiązanie we Francji; postulowane też na poziomie UE.